INOVACIJSKI IZAZOV „ČISTO DA SE ZNA“

SMJERNICE ZA PODNOSIOCE PRIJAVA

Decembar 2020. godine

1. OPĆE INFORMACIJE I RAZLOZI ZA POKRETANJE INICIJATIVE

Istinsko upravljanje okolišem kreće od vlastitog doma i susjedstva. Na kvalitetu života i zdravlje zajednica u Bosni i Hercegovini često utječu **nečiste ulice i naselja** u mjestima i gradovima. U mnogim slučajevima „nečistoća" nije samo smeće na ulicama ili zelenim površinama, već i izrazito visok stepen generiranja otpada na nivou domaćinstava i prodajnih ili poslovnih objekata u naseljima. Nepostojanje mogućnosti recikliranja ili ponovnog korištenja otpada, odnosno poticaja za promjene ponašanja u pravcu smanjenja otpada, u prvom redu dovodi do nečistog i zagađenog životnog okoliša na lokalnom nivou. Čak i kada postoji mogućnost recikliranja, stope iskorištenja ostaju niske (naime, reciklira se manje od 2% ukupne proizvodnje otpada u zemlji) dok generalna percepcija otpada i dalje ne prepoznaje njegov potencijal za iskorištenje kao resursa. Kapaciteti za pružanje osnovnih usluga u sektoru upravljanja otpadom, poput prikupljanja, transporta i tretmana otpada, još uvijek nisu u potpunosti razvijeni u zemlji, a efekti ovakvih nedostataka u sistemu najviše pogađaju lokalne nivoe u svim zajednicama u Bosni i Hercegovini.

Brojne zajednice u svijetu rade na smanjenju otpada ili čak u pravcu „**nula otpada**", kroz inoviranje i promjenu našeg cjelokupnog sistema korištenja i zbrinjavanja resursa. U tom konceptu, upravljanje otpadom ima važnu ulogu. Iako su mnogi upoznati s pojmovima „smanjenja, ponovnog korištenja, recikliranja", pažnju često odvlače samo recikliranje ili akcije čišćenja. Međutim, najveći efekat na planetu će imati upravo smanjenje ukupne količine proizvedenog otpada, bilo da je riječ o smeću, hrani, čak i recikliranom otpadu.

2. PORTFOLIO EKSPERIMENATA ZA PODRŠKU ČISTIM ZAJEDNICAMA

Osiguranje održive budućnosti u čistim zajednicama bez otpada podrazumijeva promjenu sistema (politika, infrastrukture, ponašanja itd.), koja se prvo može testirati na mikro nivou, odnosno, u naseljima.

Vođen željom da potakne ovakve inovativne pristupe na lokalnom nivou koji će dati uvid iz više uglova u pravcu boljeg sistemskog rješavanja ovog problema, UNDP-ov Accelerator Lab u Bosni i Hercegovini **poziva zainteresirana naselja ili facilitatore u zajednici na dostavljanje inovativnih prijedloga kako postići čišće zajednice i smanjiti otpad u Bosni i Hercegovini**.

To će pomoći UNDP-u da izvrši odabir i potpomogne provedbu portfolija različitih inicijativa iz zajednice i u zajednici i to ne samo za uvođenje reciklaže, čišćenja i kompostiranja u naseljima, već i za podizanje svijesti o smanjenju otpada, promjeni načina života u zajednici i razmišljanja o tome kako stvaramo, konzumiramo i odlažemo otpad te potaknuti potencijalne izmjene politika na lokalnom nivou u vezi s otpadom. Takve inicijative mogu biti moćan izvor inspiracije za buduće napore na postizanju društva bez otpada, kao i doprinijeti provedbi Ciljeva održivog razvoja kroz lokalizirano djelovanje. Nadovezujući se na sve veći aktivizam u oblasti okoliša u zemlji, UNDP želi potaknuti hrabriji pristup vraćanju vlasništva nad prostorom zajednice i učiniti taj prostor zdravijim, čistijim životnim okolišem. Prvi korak u utvrđivanju portfolija primjenjivih rješenja za rastuće probleme s otpadom u Bosni i Hercegovini jeste osmišljavanje novih načina upravljanja i korištenja prostora u zajednici od strane same zajednice (uključujući ne samo njene stanovnike već i lokalne poslovne subjekte, komunalne službe ili javni sektor) te poduzimanje

aktivnih radnji na oživljavanju i čišćenju određene zone zajednice na različite načine, adekvatne za lokalni kontekst. Ovakva rješenja koristiće se kao informacijski osnov budućih eksperimenata UNDP-ovog Accelerator Laba u ovom polju.

3. CILJEVI INOVACIJSKOG IZAZOVA

Cilj Inovacijskog izazova jeste **prepoznati i podržati inovativne i partnerske inicijative kojima upravlja zajednica, a koje testiraju ogledne pristupe unutar odabrane zone u jednoj zajednici, i na taj način pomažu njenu transformaciju u čisto, zeleno područje i održivo očuvanje takvog područja kroz vlasništvo zajednice i privatnog sektora.**

Stoga, Inovacijski pristup ima za cilj prikupiti prijedloge novih i savremenih rješenja (koji prevazilaze tradicionalne sporadične kampanje za čišćenja otpada), kao i bihevioralne motivacije za veće učešće zajednice u smanjenju i percepciji otpada sa potencijalom za transformaciju naselja u buduće održivije zajednice bez otpada.

4. OGLEDNA (PILOT) PODRUČJA

Prijedlozi se trebaju odnositi na konkretno područje u urbanoj ili prigradskoj zajednici, odnosno, **ulici ili manjem naselju**, koji će se u cijelosti obuhvatiti oglednom/pilot inicijativom. **Maksimalna dozvoljena površina** oglednih područja je **2 km^2**. Radi osiguranja raznovrsnosti dostavljenih prijedloga, iz više uglova, potičemo odabir mikro zona sa kombinacijom privatnih domaćinstava (individualni ili objekti zajedničkog stanovanja), malih preduzeća (trgovine, obrti, restorani itd.) te javnih ustanova (škole, vrtići, kancelarije lokalne uprave/mjesne zajednice, muzeji itd.) na odabranom području.

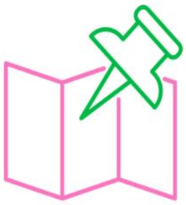

5. KO SE MOŽE PRIJAVITI?

Prijedloge mogu dostaviti:

- nevladine organizacije (organizacije u zajednici, organizacije civilnog društva, udruženja građana, lokalne razvojne agencije, inovacijski centri, itd.) registrovane u Bosni i Hercegovini,
- mjesne zajednice iz Bosne i Hercegovine.

Podnosioci prijedloga imaju ulogu facilitatora u zajednici, ali predmetni Inovacijski izazov potiče partnerstva s jednim ili više aktera. Molimo imajte na umu da podnosioci prijava trebaju imati vlastiti žiro račun. Aplikanti koji ga nemaju (poput nekih mjesnih zajednica), mogu se prijaviti u partnerstvu sa organizacijama koje imaju račun.

Partnerstvo u projektu se može ostvariti sa akterima kao što su:

- privatni sektor (preduzeća, *start-up* kompanije, trgovine itd.);
- javne i privatne obrazovne i institucije kulture (osnovne i srednje škole, biblioteke, itd);
- lokalna javna komunalna preduzeća;
- stručnjaci u oblasti bihevioralnih teorija;

- neformalne grupe građana;
- „nestandardni“ pojedinačni akteri ili „utjecajni pojedinci“ u zajednici;
- mediji;
- nevladine organizacije;
- mjesne zajednice.

6. PRIORITETNE OBLASTI INOVACIJSKOG IZAZOVA ZA DOSTAVLJANJE PRIJEDLOGA

Održivo upravljanje otpadom prevazilazi okvire tradicionalnog odlaganja otpada na deponije te uključuje recikliranje, ponovno korištenje i recikliranje. U 21. vijeku, gdje dovoljan broj subjekata i pogona za otpad i obnovu resursa provodi različite aktivnosti u vezi otpada i obnove resursa, zbrinjavanje otpada na deponijama postalo je rješenje tek za slučajeve krajnje nužde. Da bi se postigle promjene u praksama upravljanja otpadom, a koje su prihvatljive za lokalne zajednice te koje odražavaju najbolje prakse i usklađene su sa održivim strategijama upravljanja otpadom, također je potrebno razumjeti percepcije zajednice o otpadu i njegovom upravljanju. Razumijevanje očekivanja i percepcija zajednice u vezi sa sektorom za otpad i obnovu resursa je važno za jačanje podrške, saradnje i partnerstva zajednice u upravljanju i smanjenju otpada te podrške održivosti svake druge aktivnosti koja se tiče otpada.

Inovacijski izazov „Čisto da se zna“ poziva na dostavljanje prijedloga koji kombinuju transformirajuće akcije iz najmanje dvije od tri prioritetne oblasti navedene u nastavku:

- **Prva oblast: smanjenje otpada (*Reduce*)**
- **Druga oblast: ponovno korištenje otpada (*Reuse*)**
- **Treća oblast: recikliranje otpada (*Recycle*)**

Oblast	**Za inspiraciju, neki od primjera mogućih aktivnosti**
REDUCE WASTE **Smanjenje otpada**	- Bihevioralne motivacije i konkursi za rješenja za smanjenje otpada/smeća u preduzećima, institucijama, domaćinstvima i zajednicama; - Ogledna primjena pristupa kolektivne inteligencije - Izrada rješenja za mjerenje generiranja otpada u oglednoj zoni; - Zajedničke kampanje čišćenja zajednice praćene redovnim održavanjem čistoće područja; - Kampanje podizanja svijesti o smanjenju količina koje kupujemo kao sredstvo za smanjenje otpada (uključujući otpad od hrane) i smanjenje potrošnje; - Ogledne trgovine za iznajmljivanje odjeće za posebne prilike koja se može nositi samo jednom; ili za iznajmljivanje alata itd. - Ogledni vrtovi/bašte u zajednici ili drugi novi prostori zajednice koji omogućavaju način života bez otpada,

	- Mapirati organske materijale dostupne na tom području (gradu, naselju) i pripremiti popis stvari koji se mogu pretvoriti iz „neorganskih" u „organske" u cilju smanjenja količina nerazgradivog otpada na tom području; - Organizirati sesije učenja i edukacija o konceptu bespotrebnog otpada, međugeneracijskom učenju i aktivizmu, - Organizacija interaktivnih kampanja za podizanje svijesti o višekratnom korištenju u odnosu na jednokratnu upotrebu; - Pozivanje na utjecaj kulturnih normi kao motivacija za unaprijeđeno ponašanje u upravljanju otpadom;
REUSE WASTE **Ponovno korištenje otpada**	- Ponovno korištenje starih proizvoda (praksa dijeljenja ili kreativne transformacije (*upcycling*) odjeće, obuće, alata, namještaja, obrta itd.); - Sheme dijeljenja u zajednici (alati, vozila i bicikla, baštenski alat, oprema za bebe – budite kreativni!); - Podržati mala preduzeća temeljem ideje ponovnog korištenja i kreativne transformacije materijala; - Inicirati inovacijske izazove u zajednici/*ideatone* za najkreativnije ponovno korištenje otpada/starih proizvoda; - Poticati kulturne događaje i društvene i školske događaje sa korištenim kostimima i sajmove u zajednici radi razmjene korištenih predmeta; - Uvođenje inicijativa koje podržavaju prenamjenu proizvoda za njihov duži životni vijek; - Podržati domove, kompanije i ustanove bez plastike za jednokratnu upotrebu; - Promocija ili zagovaranje prelaska na e-naplatu i e-plaćanje javnih usluga; - Pokretanje akcijske grupe za „nula otpada" u svojoj zajednici.
RECYCLE WASTE **Recikliranje otpada**	- Ogledno recikliranje elektronike ili drugih posebnih vrsta otpada; - Podržati bihevioralne motivacije, gamificirana rješenja ili konkurse u zajednici za odvojeno prikupljanje otpada u domaćinstvima, preduzećima ili javnim prostorima; - Uvođenje kompostiranja u zajednici; - Unapređenje ili uvođenje lokalne infrastrukture ili postrojenja za recikliranje;

	- Organizacija sesija učenja o cirkularnoj ekonomiji za lokalna preduzeća, tržnice itd. - Poticanje unaprijeđenih odnosa između zajednica, vlasti, preduzeća i javnih komunalnih službi u uspostavljanju zajedničkih akcija za efikasno upravljanje i smanjenje otpada; - Aktivno uključivanje zajednice u donošenje odluka o upravljanju otpadom u njihovim zajednicama.

7. Za kakvim inicijativama tragamo?

Vaš prijedlog obavezno treba da bude usmjeren na **uspostavljanje jedne ili više čistih zona u zajednici** u šest mjeseci, uz demonstrirane jasne podatke i nova, promijenjena ponašanja zajednice kada je riječ o upravljanju otpadom. Prilikom izrade prijedloga potrebno je uzeti u obzir sljedeće ključne principe:

1. Ukupna proizvodnja otpada je **mjerljivo manja** nego prije intervencije. Ovakvo smanjenje postiže se kombinacijom dobrih praksi upravljanja otpadom na temelju koncepta smanjenja, ponovnog korištenja i recikliranja.
2. Intervencija uključuje sve ili veći dio ključnih aktera iz odabrane ogledne zone zajednice.
3. Intervencija nužno uključuje eksperimentalni element. Potičemo eksperimentisanje s novim pristupima, kreativnim rješenjima i hrabrim testnim pokušajima.
4. Rezultat intervencije ne bi smio biti kratkoročan ili neodrživ. Vlasništvo zajednice nad intervencijom i njezinim rezultatima je imperativ.

8. FINANSIJSKE POJEDINOSTI

Maksimalni iznos finansijskih sredstava UNDP-a za pojedinačne inicijative je **10.000,00 KM (bez PDV-a).**

Podnosioci prijedloga nisu obavezni osigurati sufinansiranje. Međutim, za osigurano sufinansiranje predviđeni su dodatni bodovi. UNDP predviđa dodjelu sredstava za najviše pet (5) inicijativa. Budžet može pokrivati sljedeću vrstu troškova: manju opremu ili infrastrukturu, eksperte, radionice, troškove medija i komunikacija, manje nabavke i sl. Lista troškova koje ovaj Izazov ne pokriva data je u dijelu 13. ispod.

9. TRAJANJE INICIJATIVA

Planirano trajanje inicijativa ne prelazi najviše **šest (6) mjeseci**.

10. KRITERIJI PRIHVATLJIVOSTI I ODABIRA

<u>Kriteriji prihvatljivosti</u>

Prihvatljivi prijedlozi dostavljeni u okviru Inovacijskog izazova obavezno zadovoljavaju **sve sljedeće kriterije**:

- Prijedlog predviđa aktivnosti iz iz dva od tri prioritetna područja: smanjenje otpada, ponovno korištenje otpada, recikliranje otpada.
- Prijedlogom se **angažuje stanovništvo** u osmišljavanje, testiranje i provedbu inicijative u oglednom području;
- Projekat se može provesti u roku od **šest (6) mjeseci**.
- Očekivana **finansijska sredstva od UNDP-a ne prelaze iznos od 10.000,00 KM (bez PDV-a)**.

Prijave koje ne ispunjavaju sve kriterije prihvatljivosti neće se uzimati u obzir za razmatranje. Stoga se svim podnosiocima prijedloga savjetuje da pažljivo pregledaju svoje ideje po svakom od ovih kriterija i osiguraju da prijedlog zadovoljava sve navedene kriterije.

Evaluacijski kriteriji

Prijedlozi koji su zadovoljili provjeru prihvatljivosti ocjenjuju se na temelju sljedećih kriterija:

- prijedlog je inovativan i sa **transformativnim potencijalom** (***game-changing***) i dovest će do ukupnog smanjenja otpada na pilot lokalitetu;
- prijedlog nudi zanimljiva, originalna i **efikasna rješenja/pristupe za lokalitet**;
- prijedlog predviđa namjenske aktivnosti usmjerene na **promjene u ponašanju**.

Dodatni kriteriji

Dodatni bodovi kod ocjene dodjeljuju se prijedlozima koji:

- demonstriraju **međusektorska, interdisciplinarna partnerstva**;
- predviđaju **sufinansiranje** (vlastito ili od trećih strana).

Nadalje, svi prijedlozi se ocjenjuju prema kriterijama logike i izvodljivosti, održivosti, skalabilnosti i budžeta, kao što je opisano u odjeljku 13. u nastavku.

11. OBRAZAC ZA PRIJAVE I PRATEĆA DOKUMENTACIJA

Prijave se dostavljaju putem online obrasca u skladu s UNDP-ovim pristupom smanjenju korištenja papira.

Obrazac za prijave dostupan je na: https://www.surveymonkey.com/r/otpad

Elektronske prijave koje se podnose putem obrasca u linku iznad treba da sadrže sljedeću **obaveznu dokumentaciju**:

- elektronski obrazac za prijavu (popunjen online); uz koji se prilaže sljedeća dokumentacija (u okviru obrasca za prijave):

  a.1 Za nevladine organizacije: dokaz o registraciji (*skenirana kopija originala koja se dostavlja elektronski, uz prijavu*);

  a.2 Za mjesne zajednice: dokaz postojanja u smislu potvrde od nadležne jedinice lokalne samouprave, kopija statuta i sl. (*skenirana kopija originala koja se dostavlja elektronski, uz prijavu*);

  b. obrazac za budžet (*ispravno ispunjen i kao PDF priložen u elektronskom obrascu za prijavu*);

c. pismo namjere za osiguranje iznosa sufinansiranja (ukoliko je relevantno) (*uz naznačen tačan iznos, izvor i potpis ovlaštenog predstavnika podnosioca prijave; također se dostavlja elektronski uz prijavu*).

Svaki od gore navedenih dokumenata dostavlja se na službenim jezicima u Bosni i Hercegovini ili na engleskom.

12. ROK ZA PODNOŠENJE PRIJAVA

Rok za podnošenje prijava je **17. decembar 2020. godine u 10:00 časova.**

13. NEPRIHVATLJIVI TROŠKOVI

Podnosioci prijava trebaju imati na umu da **sljedeće vrste troškova ne mogu biti uključene u prijedlog budžeta**:

- Troškovi kupovine zemljišta ili imovine;
- Troškovi za plate na projektu (npr. projektni službenik, voditelj projekta, projektni asistent);
- Finansijski zajmovi ili krediti;
- Troškovi komunalnih usluga ili kancelarijskog prostora/iznajmljivanja;
- Troškovi nastali prije potpisivanja ugovora u okviru ovog Izazova;
- Međunarodni putni troškovi.

Budžeti projekata koji sadrže neke od gore navedenih neprihvatljivih troškova **neće se uzimati u obzir kod ocjene i podrške u okviru Inovacijskog izazova**.

14. OCJENA PRIJAVA

Ocjenu prijava vrše predstavnici UNDP-a. Postupak ocjenjivanja je otvoren i transparentan, na temelju dolje opisanih koraka.

Prvi korak – Provjera ispunjavanja administrativnih i kriterija prihvatljivosti: 18. decembar 2020.

Provjeru prihvatljivosti provodi tim sastavljen od predstavnika UNDP-a. Ovim se utvrđuje da prijedlozi udovoljavaju sljedećim minimalnim zahtjevima:

- Prijedlog je dostavljen blagovremeno;
- Prijedlog sadrži svu potrebnu dokumentaciju;
- Podnosilac prijedloga ispunjava sve kriterije prihvatljivosti.

Prijedlozi koji udovoljavaju svim gore navedenim kriterijima automatski prelaze u sljedeću fazu.

Drugi korak – Tehnička evaluacija: 21. decembar 2020.

Komisija za evaluaciju vrši pregled svih prijedloga i priprema njihovu rang listu. Ocjena kvalitete provodi se na temelju bodova u rasponu od 0 do 5 bodova, kao što je prikazano u nastavku.

RELEVANTNOST PRIJEDLOGA	Maksimalan broj bodova
	15 bodova
Prijedlog je inovativan i sadrži **transformativni potencijal** (***game-changing***) i dovest će do ukupnog smanjenja otpada na predmetnom lokalitetu;	DA: 5 bodova U određenoj mjeri: 3 boda NE: 0 bodova
Prijedlog nudi zanimljiva, originalna i **efikasna rješenja/pristupe za lokalitet**	DA: 5 bodova U određenoj mjeri: 3 boda NE: 0 bodova
Prijedlog predviđa namjenske aktivnosti usmjerene na **promjene u ponašanju**	DA: 5 bodova U određenoj mjeri: 3 boda NE: 0 bodova
LOGIKA I IZVODLJIVOST PROJEKTA	**10 bodova**
Prijedlog je **jasno prezentiran**	DA: 5 bodova U određenoj mjeri: 3 boda NE: 0 bodova
Predviđeni **rezultati su mjerljivi** i kvantificirani/kvalificirani kroz odgovarajuće indikatore i izvore podataka	DA: 5 bodova U određenoj mjeri: 3 boda NE: 0 bodova
ODRŽIVOST I SKALABILNOST	**5 bodova**
Prijedlog ima **potencijal za skalabilnost**	DA: 5 bodova U određenoj mjeri: 3 boda NE: 0 bodova
BUDŽET	**5 bodova**
Budžet je realan, jasan i povezan s planiranim aktivnostima.	DA: 5 bodova U određenoj mjeri: 3 boda NE: 0 bodova

DODATNI KRITERIJI	10 bodova (Samo „DA“ ili „NE“)
Prijedlog predviđa multisektorska, **interdisciplinarna partnerstva**	DA: 5 bodova NE: 0 bodova
Predviđa sufinansiranje (vlastito ili od trećih strana).	DA: 5 bodova NE: 0 bodova
UKUPAN MAKSIMALNI BROJ BODOVA	**55 bodova**

Podstiču se podnosioci prijava da i samostalno provedu ocjenu vlastitih prijedloga na temelju gornje evaluacijske tabele, za potrebe procjene kvalitete svojih prijedloga prije dostavljanja.

Za finansiranje se uzimaju u obzir samo prijave sa **40 i više bodova**.

Nakon ocjene svih prijava, komisija za ocjenu priprema rang listu. Svi prijedlozi koji prođu fazu ocjene kvalitete smatraju se prihvatljivima za dodjelu podrške UNDP-a. Inovacijski izazov osigurava finansijska sredstva za najviše rangirane projekte s konačne rang liste na temelju ukupne raspoloživosti budžetskih sredstava (50.000,00 KM).

Svi podnosioci prijava obavještavaju se o ishodu postupka ocjenjivanja, uz javno objavljivanje rezultata na web stranici UNDP-a.

15. PITANJA I INFORMACIJE

Potrebne su vam dodatne informacije ili imate konkretna pitanja? Sve upite dostaviti na adresu registry.ba@undp.org, naslovljene „Accelerator Lab: Inovacijski izazov – Čisto da se zna“. Pitanja možete dostaviti do 15.12. na engleskom ili lokalnom jeziku.

16. INTELEKTUALNA PRAVA

Na temelju politike UNDP-a za Inovacijski izazov, **UNDP zadržava** prava intelektualnog vlasništva nad traženim idejama, procesima i/ili rješenjima. Rješenja se javno objavljuju, uz poticanje otvorene razmjene, partnerskog učešća i razvoja zajednice nakon provedenog izazova. Cilj ovakvog pristupa jeste osigurati sljedeće:

- inovacije koje su od značajnog interesa i koristi za javnost zapravo postaju „javnim dobrima ili uslugama“ i mogu postati dostupne (umjesto da ostanu „zarobljene“ kod fizičkih ili pravnih lica);
- izbjeći monopolsku kontrolu nad rješenjem; i
- izbjeći određivanje cijene izvan platežne sposobnosti korisnika.

Ukoliko se inovativne ideje koje je odabrao UNDP usvoje i repliciraju od strane UNDP ili bilo kojeg od njegovih partnera u različitim programima/projektima koje UNDP podržava, izvor inovativne ideje ne smije i ne može očekivati da će biti jedini izvor svih poslovnih aktivnosti koje proizlaze iz takvog usvajanja inovacije. Po potrebi i u slučajevima gdje su uključene tržišne tehnologije, UNDP može osigurati trajnu licencu izvoru inovativne ideje, s tim da UNDP nije ograničen da istu licencu dodijeli i drugim subjektima.

17. VRSTA UGOVORA

Izabrani podnosioci prijava potpisuju standardni ugovor između UNDP-a i trećih strana u okviru Inovacijskog izazova.